

DE STATISTISCHE ONDERZOEKINGEN
VAN OSWALD LATTER, OMTRENT DE
AFMETINGEN VAN KOEKOEKSEIEREN,
DOOR
A. A. VAN PELT LECHNER.

In den eersten jaargang (1902, part. II) van het Engelsche tijdschrift *Biometrika*, gewijd aan statistisch-biologische onderzoekingen, komt een artikel voor van OSWALD H. LATTER, de resultaten bevattende van een onderzoek naar de afmetingen van het Koekoeksei, en het verband der variaties daarvan met de grootte der eieren van diverse pleegouders, benevens enkele aantekeningen betreffende de kleur, enz.

LATTER toont daarin o. m. aan, dat bij elk der vijf volgende vogelsoorten: *Koekoek* (*Cuculus canorus*, L.), *Graspieper* (*Anthus pratensis*, L.) *Boompieper* (*Anthus trivialis*, L.), *Bastaardnachtegaal*, (*Tharrhaleus modularis*, L.), en *Roodborstje* (*Erithacus rubecula*, L.), de lengte der eieren veel meer aan variatie onderhevig is dan de breedte, hetgeen waarschijnlijk toegeschreven moet worden aan de eenvormigheid (bij alle vrouwelijke individus van elk der genoemde soorten) van den diameter van den eileider; ook kan dit tot meerder gemak van het broedende wijfje dienen, daar een ei, dat in breedte de overige verre overtreft, den daarop zittenden vogel vermoedelijk zeer hinderlijk zal zijn.

In lengte bieden de eieren van de *Graspieper-Koekoeken*, *Kwikstaart-Koekoeken* en *Roodborstje-Koekoeken* geen beduidend verschil aan met die van den *Koekoek*, over het geheel genomen, maar die van de *Bastaardnachtegaal-Koekoeken*, *Boompieper-Koekoeken* en *Winterkoninkje-Koekoeken*

laten beslist verschillen zien, die hun een eigendommelijk karakter verleenen.

Aan den anderen kant zijn de breedte verschillen zéér belangrijk bij de *Graspieper-Koekoeken*, *Bastaardnachtegaal-Koekoeken* en *Winterkoninkje-Koekoeken*.

Dat nu maakt het hoogst waarschijnlijk, dat er bepaalde Koekoek-„geslachten”(gèntes) bestaan, wier onderling nauw verwante leden eieren leggen van ongeveer gelijke afmetingen, en voor het meerendeel elk hun oog uitsluitend laat vallen op hun eigen, bepaalde soort van pleegouders.

Ter vergelijking laat ik aan de hieronder volgende tabel een opgave voorafgaan der gemiddelde, maximale en minimale afmetingen van het Koekoeksei in het algemeen (naar de metingen door Dr. E. Rey bij 626 exemplaren gedaan).

Uit die tabel nu valt — men houde vooral ook de *maximale* afmetingen van het Koekoeksei in het algemeen daarbij in het oog — verband waar te nemen tusschen de lengte der Koekoekseieren en die der pleegouders, waarbij ze gelegd worden.

Gemiddelde afmetingen van het Koekoeksei =					22.41 × 16.52 m.m.
Maximale	„	„	„	=	25.5 × 17.8 „
					25.— × 18.1 „
Minimale	„	„	„	=	20.— × 15.5 „
					20.7 × 14.7 „

Gemiddelde lengte der eieren van:

Bastaardnachtegaal-koekoek	= 23.1 m.m.	Bastaardnachtegaal	= 20.1 m.m.
Boompieper	„ = 23.1 „	Boompieper	= 20.0 „
Graspieper	„ = 22.3 „	Graspieper	= 19.7 „
Winterkoninkje	„ = 21.1 „	Winterkoninkje	= 17.7 „

Gemiddelde breedte der eieren van:

Bastaardnachtegaal-koekoek	= 16.8 m.m.	Bastaardnachtegaal	= 14.7 m.m.
Boompieper	„ = 16.7 „	Boompieper	= 15.1 „
Graspieper	„ = 16.6 „	Graspieper	= 14.6 „
Winterkoninkje	„ = 15.8 „	Winterkoninkje	= 12.7 „

Vaak vindt men bij die vogels, wier eieren sterk in kleur variëren zooals die van de *Graspieper*, *Boompieper* en *Kleine Karekiet* (*Acrocephalus streperus*, V.) een Koekoeksei, dat *niet* overeenstemt met het legsel, waarbij het gedeponeerd is, doch dat zéér goed gepast zou hebben bij een *ander* legsel van *dezelfde* soort. Daartegenover vond

LATTER slechts in drie gevallen Koekoekseieren, die frappant geleken op die eener bepaalde soort, gelegd in het nest eener andere soort.

Aan deze laatste mededeeling van LATTER wil ik de navolgende vastknoopen. In 1883 vond ERNST HARTERT¹ aan den Nederrijn vier, onderling volkomen overeenstemmende Koekoekseieren, door een en hetzelfde wijfje successievelijk gelegd. Drie daarvan lagen in de nesten van een *Rietzanger* (*Acrocephalus phragmitis*, Bechst.) en droegen geheel het karakter der eieren van deze soort; het vierde daarentegen bevond zich in het nest van een *Boschrietzanger* (*Acrocephalus palustris*, Bechst.), bij de eieren waarvan het sterk afstak. HARTERT nu meent toen de oorzaken gevonden te hebben, waarom dat vierde ei niet eveneens bij een *Rietzanger* was gelegd geworden: in aantal namelijk waren de nesten van die vogelsoort door het wassende rivierwater verzwolgen geworden, terwijl hij uit de overige de eieren had weggenomen².

Op LATTER's verhandeling terugkomende, zoo vinden wij het daarin, wat de kleuraanpassing van het Koekoeksei betreft, als een zéér opvallend feit vermeld, dat die aanpassing totaal ontbreekt bij de eieren van de *Winterkoninkje-Koekoeken*³, welke eieren, ofschoon onderling sterk op elkaar gelijkende, nimmer bij die van het *Winterkoninkje* (*Anorthura troglodytes*, L.) zelf passen.

De situatie nu van het nest van een *Winterkoninkje* is, in tegenstelling met die bij de andere bovengenoemde pleegouders van dien aard, dat de eieren noch voor deze laatste, noch voor een *Koekoek* duidelijk zichtbaar zijn; het ontbreken van kleuraanpassing verraad in casu dus de indringster niet, en krijgt het verschil in afmeting hier veel meer betekenis.

Het is dan ook wel opmerkelijk — zegt LATTER — dat, zoowel in lengte als breedte, de eieren van *Winterkoninkje-Koekoeken* veel meer divergeeren ten opzichte van het gemiddelde Koekoeksei en wel in de richting van het *Winterkoninkje's* ei — dan die Koekoekseieren doen,

¹ Zie diens voordracht over: Oologie und ihre Bedeutung für die Wissenschaft. (Journal für Ornithologie, 1890).

² Wanneer een Koekoekswijfje genoodzaakt is haar ei te leggen in het nest van een andere vogelsoort dan zij gewoon is te doen, doet zij dat zooveel mogelijk bij eene, die de meest overeenkomende nestwijze heeft, zooals Dr. E. REY zegt. Dit ondersteunt m.i. zeer zeker de zienswijze, die o.a. door Prof. NEWTON, te Cambridge, gedeeld wordt, dat elk Koekoekswijfje bij de keuze van pleegouders geleid wordt door nest-herinneringen uit haar eigen jeugd.

Hierop wordt ook door HARTERT (i.e.) reeds gewezen. v. P. L.

welke in de nesten van andere pleegouders gelegd worden. (Zie de tabel).

LATTER vestigt hierbij nog eens de aandacht op het feit, dat het *Winterkoninkje* er al bijzonder weinig op gesteld is, dat men zich met zijn nest bemoeit — in elk geval is dit ten minste zoo ten opzichte van menschelijke inmenging.

Resumeerende, noemt LATTER drie gevallen op, waarin *geen kleur-aanpassing* plaats heeft, namelijk bij de *Bastaardnachttegaal-Koekoeken*, *Winterkoninkje-Koekoeken* en *Geelgors-(Emberiza citrinella, L.) Koekoeken*; bij de twee eerstgenoemde is er, zoowel wat de lengte als de breedte aangaat een *neiging tot aanpassing*. Bij de laatstgenoemde kon LATTER geen afmetings-verschillen van beteekenis constateeren, afgaande althans op zijn voorhanden materiaal, dat echter voor een bepaalde conclusie te gering was ¹.

¹ Dr. E. REY, zeker wel de beste kenner in den tegenwoordigen tijd der Koekoekseieren, zag tot heden evenmin een geval van kleuraanpassing bij de eieren van dien vogel, gelegd in de nesten van *Boschzanger (Phylloscopus)*-soorten.

Een gespecialiseerde aanpassing aan bepaalde pleegouders-eieren, wordt, uitgenomen bij *Gekraagde Roodstaart- (Ruticilla phoenicurus, L)* en *Keep- (Fringilla montifringilla, L)* Koekoekseieren, — naar REY'S oordeel — slechts zéér zelden aangetroffen. (Zie diens *Eier der Vögel Mitteleuropas*, pag. 99). Dr. REY'S inzichten hellen — naar ik meen te kunnen opmerken — over naar Dr. KUTTER'S opvatting, die van een „Durchschnittsanpassung” bij het meerendeel der Koekoekseieren spreekt. v. P. L.